

Reino Peltola 60-vuotias

Maaliskuun 30. päivänä 60 vuoden ikään ehtinyt Reino Peltola on syntyperäisiä helsinkiläisiä. Hän pääsi ylioppilaaksi Suomalaisesta normaalilyseosta 1933. Filosofian kandidaatin tutkintoon (1940) kuuluivat scuraavat oppiaineet: pääaineena suomalais-ugrilainen kielen-tutkimus sekä muina altailainen kielen-tutkimus, slaavilainen filologia ja Rooman kirjallisuus. Aincyhdistelmä oli siis harvinaislaatuinen, ja jokainen aine oli erikseenkin vain harvojen ja valittujen suosiossa. Suurten joukkojen vieromiin auditorioihin hakeutunut opiskelijamme sai epäilemättä tavallista tehokkaampaa ohjausta, mutta sai myös kantaa yksinäisyyden kuormaa. Näin esim. silloin, kun Y. H. Toivonen laadittiin tunnellisella oppilaallaan, seminaariharjoitustensa ainoalla osanottajalla, koko lukukauden esitelmät. Pääaineen laudaturin lisäksi Peltola myöhemmin suoritti korkeimman arvosanan fonetiikassa ja itämerensuomalaisissa kielissä, kaikki erinomaisin tiedoin.

Jo opintojensa loppuvaiheessa 1939

Peltolasta tuli »Nykysuomen sanakirjan» toimituskunnan jäsen. Teoksen kolmessa ensimmäisessä osassa on hänen kirjoittamia sana-artikkeleita. Niiden teko jatkui kesään 1948 saakka oltuaan tosin välillä lähes viisivuotisen asepalveluksen pitkään keskeyttämänä. Haavoittumista rintamalla seurasi siirto Päämajan erikoistehtäviin. Ne saattoivat koskea jopa äänisvepsän murteen tutkimusta, johon Peltola käytti 14 kuukautta v. 1943—1944. Sanalippuja kertyi lyhyeen aikaan katsoen hämmästyttävän paljon, n. 25 000. Jo tätä ennen, 1942, Peltola oli lähetetty kuudeksi viikoksi keräämään Sungun niemelle (ven. Zaonežje) sikäläisen venäjänmurteen paikannimiä, sanastoa ja kieliopillisia aineksia.

Sodan ankeissa oloissa suoritetusta kenttätutkimuksesta virisi Reino Peltolan pysyvä mielenkiinto vepsän ja aunuksenvenäjän keskinäisten vaikutusten selvittämiseen. Kymmenen viime vuoden aikana hän on voinut tehdä useitakin lyhyehköjä matkoja vepsäläisalueelle tai Sungun niemelle ja toisaalta Petroskoin, Leningradin ja Moskovan arkistoihin lisäaineiston kokoamista varten. Vaikka saalis on olosuhteiden pakosta joskus jäänyt toivottua niukemmaksi ja työn valmistuminen on siten viivästynyt, alkaa näitä kysymyksiä koskeva tutkimus nyt olla hahmollaan. Vielä tätäkin mittavamman hankkeen Peltola sai vepsän tuntijana huoltaaksensa. V. 1947 Suomalais-ugrilainen Seura uskoi hänelle vepsän sanakirjatyön, jonka ainesten tuli koostua sekä vanhempien tutkijain että hänen omista keräelmistään. Sanakirjan teon lisäksi Peltola avusti 1951 opettajaansa E. A. Tunkeloa tämän toimittaessa painosta E. N. Setälän ja J. H. Kalan keräämän yli 600-sivuisen tekstikokoelman »Näyteitä äänis- ja keskivepsän murteista». Vuoden 1961 lopussa oli sanakirjan käsikirjoitus lähes valmiina, jo v-kirjaimessa meneillään, mutta sitten uusien keruumatkojen tulokset — esim. 1962 yli 8 000 sanalippua — vaativat ryhtymään kaiken aikaisemmin kirjoitetun paikkailuun, ja tätä sitkeää täydennys-

työtä on siitä pitäen riittänyt. Vepsä on siinä määrin mennyt Peltolan veriin, että hän voi arvelematta ilmoittaa, millä suomen sanalla on täällä vastine ja millä ei, taikka miten mikin käsite vepsäksi nimitetään.

Kun »Suomen kielen etymologisen sanakirjan» valmistuminen näytti joku vuosi sitten väistämättä hidastuvan, pyydettiin kokenutta sanakirjamiestä Reino Peltola osalliseksi yritykseen. Tarjouksesta käy ilmi, kuinka ankara puute alallamme on yleiseen fennougriistiikkaan perehtyneestä, soveliaasta työvoimasta, olihan Peltolalla jo ennestään urakkaa vaikka muillekin jakaa. Avuliaana miehenä hän ei kuitenkaan kieltäytynyt, ja Tutkimuslaitos »Suomen suvun» leksikografiksi 1969 tultuaan hän on kirjoittanut sanakirjan V osaa niin tuloksekkaasti, että kun teos tämän vuoden lopulla n. 400-sivuisena ilmestyy, siitä suunnilleen puolet on Peltolan käsialaa. Suurta kärsivällisyyttä ja tarkkaa huomiokykyä osoittaen hän on paneutunut mm. nuorien vierasperäisten murre sanojemme etymologiointiin, joka on — toisin kuin ehkä luullaan — monesti erittäin pulmallista. Hyvän etymologin taidoistaan Peltola on antanut näytteitä ennenkin, mm. tutkielmissa »*Ymmärtämisestä, ymmällöolosta ja ymphyrästä*» (Vir. 1950), »Kantasuomalaisten purjeen ja sen nimen alkuperästä» (Vir. 1956) ja »Från bytshandel till smyghandel» (Studier i nordisk filologi 58, 1971).

Yliopistopedagogin uralle Peltola joutui yli 20 vuotta sitten, muiden toimiensa ohella. Pisimmän aikaa eli v:sta 1955 hän on opettanut äidinkielen kirjallista käyttöä Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan opiskelijoille. Hän on ollut eri otteisiin yhteensä viisi vuotta saman yliopiston suomen kielen vt. lehtorina, huolehtinut 1966—1967 vuoden päivät Jyväskylän yliopiston suomen kielen apu-

laisprofessorin opetusvelvollisuudesta sekä opettanut fonetiikkaa ja suomen kielioppia kesäyliopistojen kurseilla. Ylioppilastutkintolautakunnan apujäsenenä hän on ollut v:sta 1965.

Tieteellisten yhteisöjemme luotettuihin tukimiehiin Peltola on aina kuulunut. Suomalais-ugrilaisen Seuran julkaisuvarastonhoitajan tehtävää, jossa ei juuri vaihtelu virkistä, hän on kaikella kunnialla hoitanut jo 22 vuotta. Kotikielen Seuran sihteerinä hän oli 1947—1950. Eritään merkittävän panoksen tällä työsaralla Peltola on antanut Virittäjän toimitussihteerin 14-vuotuisena virkakautenaan 1948—1961. Toimitussihteerin varsinaisilta askareilta hänelle jäi aikaa kirjoittaa useita kirjallisuusarvosteluja sekä käsitellä »Kielemme käytäntö» -osastossa sellaisia hänen ominta harrastuspiiriään edustavia kysymyksiä kuin »Venäjän kielen translitteroinnista ja venäläisten nimien kirjainasusta suomenkielisessä tekstissä» (1957), »Venäläisten nimien kirjoitusasu suomenkielisessä tekstissä» (1958) ja »Vieraskielisten nimien taivutuksesta suomenkielisessä esityksessä» (1961). Paljon työtä ja vaivaa on upponut myös Peltolan julkaisuun »Virittäjän sisällys vuosina 1947—1956» (1961; 148 s). Lehdellämme on siis erityinen syy kiitoksiin ja onnentoivouksiin hänen merkkipäivänään.

Reino Peltolan toimintaa itämerensuomalaisten sukukielten tutkijana elähdyttää todellinen heimohenki. Karjalan ja Vepsän mailla hän on kaikissa vaiheissa liikkinut vilpittömänä kansanmiehenä ja -ystävänä, ja sellaiseksi hänet siellä tunnustetaan. Viroon hänen tiensä johti kieliopintojen merkeissä jo kesällä 1938, ja siitä alkaen on lahdentakainen sukukansa ja sen kieli ollut hänelle läheinen.

Erkki Itonen